

ENRICO FARDELLA

MAO ZEDONG

**omul care a personificat sufletul naiv
și violent al comunismului chinez**

prefață de SERGIO ROMANO

CUPRINS

Prefață	7
VIATA	10
Tânărul Mao	12
Mao activistul	24
Marele Cârmaci	40
Președintele Mao	52
Maoismul	70
IMAGINI	90
Hartă a Chinei	186
Cronologie	187
BIBLIOGRAFIE	190
CREDITE FOTOGRAFICE	191

MAO ZEDONG

VIAȚA

TÂNĂRUL MAO

Revoluția occidentalizării

Mao Zedong s-a născut pe 26 decembrie 1893 la Shaoshan, un sătuc în inima provinciei Hunan, în sud-estul Chinei.

Înțelegerile comerciale ale imperialismului liberalist împiedicaseră până în acei ani apariția în China a unor conflicte relevante între națiunile occidentale. În schimb, din 1895 s-a deschis o așa-numită „chestiune orientală”: China a devenit pe neașteptate un teatru de război între marile puteri. Obiect al confruntării era participarea la inițierea de raporturi economice și la exploatarea Imperiului de Mijloc.

Noi forțe în expansiune, în primul rând Rusia țaristă și Japonia, au dictat ritmurile unei schimbări căreia nu i s-au putut substra garanții status quo-ului imperialismului occidental, primul dintre toți fiind Marea Britanie. Ca și în cazul Imperiului Otoman din estul Mediteranei, antagonismele în planul politicii puterilor internaționale au fost favorizate de prăbușirea internă a marii monarhii asiatice: imperiul chino-manciurian al dinastiei Qing. La cumpăna dintre secole, așa cum sublinia Taylor, „China luase locul Turciei în rolul omului bolnav”.

Se ridica „o chestiune”, conform obișnuitei accepțiuni diplomatice a termenului: o situație politică în cursul căreia diferendele dintre marile puteri erau decise pe teren de către o a treia țară, fără ca aceasta să fie capabilă să participe într-o măsură demnă de luat în seamă la determinarea evenimentelor.

Particularitatea „chestiunii extrem-orientale” consta în faptul că fusese provocată de o putere regională asiatico-orientală și nu de o putere occidentală. Victoria Japoniei în conflictul din 1895 cu China a distrus ceea ce mai rămânea din puterea și din prestigiul care îi permisesese imperiului dinastiei Qing să ducă o politică de apărare activă sub semnul „colaborării” cu puterile

imperialiste. Puține războaie au avut un număr atât de mare de învingători precum acela chinez-japonez din 1894–1895. Japonezii, victorioși pe câmpul de luptă, au câștigat controlul asupra principalelor zone de influență din Manciuria meridională, țara de baștină a dinastiei conducătoare Qing, anexând și insula Taiwan (Formosa) și transformând-o în colonie proprie.

Puterile europene au profitat de slăbiciunea chinezilor pentru a-și extinde propria influență asupra teritoriului: înainte de sfârșitul secolului germanii au cucerit diverse regiuni din nordul țării, englezii și-au sporit dominația asupra Chinei centrale de-a lungul fluviului Yangtze (Fluviul Albastru), iar francezii și-au extins influența în sud-estul muntos.

Șocul războiului a fost atât de mare încât a determinat o accelerare neașteptată a evenimentelor care au urmat.

În 1895, la sfârșitul conflictului cu Japonia, puterea efectivă în interiorul dinastiei Qing, care domnea în China încă din 1644, era concentrată în mâinile mătușii împăratului Guangxu, împărăteasa văduvă Cixi.

În 1898, Guangxu, care era favorabil reformării economico-instituționale a imperiului, a fost îndepărtat de la putere printr-o lovitură de palat orchestrată de forțele conservatoare reunite la curte în jurul împărătesei văduve.

În 1900, inspirată de dinastia imperială, o mișcare xenofobă antiimperialistă – numită a Boxerilor pentru că se întemeia pe practica boxului chinez ca metodă de antrenament fizic și moral – a dat naștere unei revolte împotriva occidentalilor și a luat cu asalt Beijingul, măcelărind mii de străini și de chinezi converșiți la creștinism. Acest episod extrem de grav a atras asupra țării o invazie armată a forțelor conjugate a nu mai puțin de opt țări străine (Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Rusia, Franța, Germania, Japonia, Italia și Austro-Ungaria).

La începutul noului secol, „revoluția mondială a occidentalizării” a lovit și China și, în decurs de câteva decenii, au dispărut toate imaginile exotice (mandarini cu coadă manciuriană și eunuci

de la curte) asociate în mod obișnuit cu țara. Odată cu pierderea prestigiului secularei activități manufacturiere de fabricare a mătăsii chinezești și mai cu seamă odată cu declinul exporturilor de ceai, a dispărut și acea aură de romantism de carte poștală ilustrată care înconjură „marfa colonială“.

Influența Occidentului a atins diverse aspecte ale vieții sociale. Una dintre consecințele cele mai evidente a fost formarea unor grupuri de studenți și a unei „intelighenția“ chineze care luau o anume distanță față de propriul fundal cultural, însă fără a-l renege cu totul.

În drumul său spre modernitate, China a vrut să se încredințeze fratelui său mai mare, Japonia. Într-adevăr, japonezii selecționaseră deja în interiorul lumii moderne occidentale acele elemente care puteau fi de folos Asiei.

Odată cu începutul noului secol, chinezi de diferite origini și proveniențe au întreprins un adevărat exod către academii și universități japoneze și aici au fost inițiați în conceptele mai abstracte ale gândirii radicalismului european: mai întâi anarhia, apoi socialismul și marxismul.

În acest timp, în câteva dintre orașele litorale mai mari ale Chinei, cum ar fi Shanghai și Canton, începea să se ridice o clasă care prezenta multe trăsături ale burgheziei occidentale. Educată în școli misionare unde luase cunoștință de știință, de religia și de structurile politice occidentale, aceasta se arăta deschisă primelor dezbateri despre schimbarea politică și socială găzduite în reviste și în ziare locale.

De la Shaoshan la Changsha

Totuși, asemenea schimbări erau abia perceptibile într-o provincie preponderent rurală cum era Hunan.

Părinții lui Mao aveau în proprietate o fermă cu aproximativ un hectar de teren, o suprafață care, conform standardelor din zonă, era socotită mai mult decât potrivită pentru a satisface

nevoile unei familii. Tatăl său era considerat printre „țăranii bogați” (chiaburi) și avea angajat un argat.

Mama se născuse într-o comună din vecinătate, despărțită de Shaoshan printr-un șir de coline, în care se vorbea un dialect cu totul diferit. Era o budistă ferventă, câtă vreme tatăl era un sceptic convins.

Dintre cei șapte copii pe care aceasta i-a dăruit soțului au supraviețuit doar trei băieți: Mao era cel mai mare, născut pe când mama avea douăzeci și șapte de ani.

• Mao Zedong și-a petrecut copilăria împreună cu frații și cu părinții la Shaoshan, în această casă chinezească tipică având un singur nivel (astăzi muzeu), cu ferestre care dădeau numai spre curțile interioare și cu acoperiș din țigle grele date cu lac.

În ciuda iubirii necondiționate a lui Mao pentru mama sa, tatăl era cel care făcea legea în casă, așa cum voia tradiția confucianistă. Într-un interviu din 1936 acordat ziaristului american Edgar Snow, Mao povestea că „în familie existau două partide. Unul era tatăl meu: puterea. În schimb, opoziția era formată din mine, din mama, din fratele meu mai mic și, uneori, și din argat. Totuși, frontul unit al opoziției era adesea scindat de divergențe de opinie. Mama era favorabilă unei politici de atac indirect: era împotriva oricărei manifestări extreme a sentimentelor noastre și a tentativelor de rebeliune fățișă contra puterii. Spunea că nu aceea era viața chinezească“. Și amintirile de familie luaseră formele politice ale contrapunerii de forțe. Totul s-ar putea interpreta în cheie freudiană: lupta lui Mao contra puterii și contra pasivității chinezești reprezenta străvechea rebeliune față de tată și față de mamă.

Inflexibilitatea tatălui venea și din experiența sa în rândurile armatei imperiale. Încă de la vârsta de șase ani, Mao a lucrat la câmp și, imediat ce a fost în stare să citească și să scrie, urmând cursurile la școala din sat, a avut sarcina de a ține socotelile gestionării fermei. Legătura dintre educație și interes individual era absolut de nezdruncinat în mentalitatea rurală a tatălui lui Mao, care, după ce a reușit să se lanseze pe piața comerțului cu grâne, a pretins ca fiul „acum“ de treisprezece ani să își abandoneze studiile ca să îi dea o mână de ajutor.

La acea vârstă Mao putea fi considerat un adult în deplinul sens al cuvântului, pregătit, așadar, de înșurătoare, ca oricare alt adolescent chinez. Și în această împrejurare mentalitatea utilitaristă a tatălui a influențat alegerea soției, o fată de optsprezece ani care aparținea unui clan de proprietari funciari, Luo, strâns înrudit cu cel al lui Mao. Nunta a avut loc în 1907, dar fata a murit la doar doi ani după aceea.

Probabil că de acea experiență este legată opțiunea lui Mao de a părăsi lumea satului, deși în memoriile sale Mao a asociat acea

decizie cu lectura unei cărți făcute cadou de un văr: *Vorbe de mus-trare către o epocă de bunăstare*, de Zheng Guanying.

Zheng era o figură emergentă pe scena literară a Chinei acelor vremuri. Începuse ca negustor și întreținuse raporturi cu occiden-talii în cadrul activității sale. Din această experiență îi venise conștiința faptului că, dacă străinii nu erau ținuți în frâu, țara avea să sufere consecințe periculoase de pe urma lor. În opinia lui, com-patrioții săi trebuiau să se uite cu mai mult interes la modernita-te și să se hotărască să o îmbrățișeze dezvoltând noile tehnologii ale comunicațiilor și ale industriei, dar mai cu seamă crescând ni-velul cultural de bază prin crearea unei rețele de biblioteci publi-ce și modernizând politica prin importul sistemului parlamentar. „Această carte – a povestit ulterior Mao într-un interviu – a fost cea care a făcut să-mi revină dorința de a studia.”

Era în 1910, și Mao, după ce a părăsit lumea restrânsă a sa-tului Shaoshan, a hotărât să se mute mai întâi la Xiangtan, cen-tru administrativ învecinat al ținutului, unde, pentru o scurtă perioadă de timp, a angajat doi profesori particulari, și mai apoi în nu foarte îndepărtatul district Xiangxiang, unde a început să frecventeze din nou școala.

Printre lecturile tânărului Mao se găsea un pamflet dedicat „dezmembrării Chinei” – care aborda subiecte precum coloniza-reja japoneză a Taiwanului și a Coreei, cea franceză a Indochinei și cea britanică a Birmaniei – care avea să fie amintit după câteva decenii ca punct de referință inițial pentru formarea conștiinței sale politice.

Un episod special legat de acei ani pare a se fi întipărit în me-moria lui Mao: o foamete înfiorătoare, consecință a unui șir de recolte proaste. Lumea flămândă și disperată s-a strâns laolaltă sub lozinca „a mânca orez fără a plăti” și a început să atace fer-mele mai bogate pentru a pune mâna pe proviziile lor. Și ferma tatălui său a fost una dintre acestea. În rememorarea acestui epi-sod – emblematic din punct de vedere istorico-social, dar mai ales pentru ceea ce avea să devină parcursul personal al tânărului din